

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 15-04-1349

ניתן ביום 11 מרץ 2019

המעוררים

1. בוני הארץ י.ק. בע"מ

2. יורם קצב

-

המשיבה

מדינת ישראל

לפני: סגן הנשיאה אילן איטח, השופטת לאה גליקסמן, השופט משה טוינה

בשם המעוררים – עו"ד אפרת גרינברג יוסף, עו"ד אברהם אלבו, עו"ד יאיר דוד

בשם המשיבה – עו"ד שרון פיליפסון-אברהם

פסק דין

השופט משה טוינה

פתח דבר:

1. על פי הוראת סעיף 182 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב – 1982 אפתח חוות דעת זו במסקנה שלפיה לטעמי יש לקבל את ערעור המעוררים על הכרעת הדין של בית הדין קמא; ובהתאם לזכות את המערערת מהעבירות שבהן הורשעה של אי העמדת מגורים הולמים – עבירה לפי סעיפים 1ה ו-2(ב)(4) לחוק עובדים זרים, התשנ"א – 1991 (להלן: "חוק עובדים זרים"); ואת המערער מעבירות של אחריות נושא משרה לעבירות של אי העמדת מגורים הולמים שבהן הורשעה המערערת – עבירה לפי סעיפים 5, 1ה ו-2(ב)(4) לחוק עובדים זרים.

2. לפנינו ערעורם של חברת בוני הארץ י.ק. בע"מ (להלן: "המערערת") ושל מר יורם קצב (להלן: "המעורר"), על הכרעת הדין וגזר הדין של בית הדין האזורי לעבודה בירושלים (השופטת שרה שדיאור; פ 65/10).

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 1349-04-15

3. נכון לחודש דצמבר 2007, הייתה המערערת תאגיד מורשה לאספקת כוח אדם זר בענף הבנייה והמערער היה בעל המניות ומנהלה של המערערת.

4. בהכרעת הדין מיום 6.1.2015 הורשעה המערערת בעבירות של אי העמדת מגורים הולמים על פי חוק עובדים זרים ביחס להעסקתם של שמונה עובדים אזרחי סין ששמותיהם מפורטים בכתב האישום (להלן: "העובדים"); והמערער הורשע בעבירה של אחריות נושא משרה לעבירות שבהן הורשעה המערערת מכוח אותו חוק. נציין, כי כתב האישום הוגש בהתייחס לשנים עשר עובדים, אולם בנוגע לארבעה מהם קבע בית הדין האזורי כי לא הוכח שהמערערת הייתה מעסיקתם.

בגזר הדין מיום 23.2.2015 נגזר על המערערת קנס בסך של 280,320 ₪ ועל המערער נגזר קנס בסך של 56,064 ₪. בנוסף חויבו המערערת והמערער לחתום על כתב התחייבות להימנע מעבירות שבהן הורשעו למשך שלוש שנים ממועד גזר הדין, שאם לא כן יושת על המערערת קנס בסך של 560,640 ₪ ועל הנאשם יושת קנס בסך של 280,320 ₪.

כתב האישום

5. בחודש מרץ 2010 הגישה המשיבה כתב אישום נגד המערערים שנדון בהליך שמספרו פ 65/10.

על פי כתב האישום הלינה המערערת את העובדים הזרים אשר פרטיהם מופיעים בכתב האישום (12 במספר), במבנה ברח' צרת 7 בירושלים (להלן: "המבנה").

בכתב האישום נטען עוד כי ביום 12.12.2007 בשעה 22:00 או בסמוך לכך, נערכה ביקורת במבנה (להלן: "הביקורת"), וכי במהלכה נמצא כי המגורים שהעמידה המערערת לעובדיה אינם "מגורים הולמים" כמשמעותם בחוק עובדים זרים.

כך מפרט כתב האישום שורה של ליקויים ואי התאמות בין ממצאי הביקורת ביחס למבנה מושא כתב האישום לבין תקנות עובדים זרים (איסור העסקה שלא כדין

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 15-04-1349

והבטחת תנאים הוגנים) (מגורים הולמים), התש"ס-2000 (להלן: "התקנות"), המגדירות את תנאי המגורים שעל המעסיק להעמיד לעובד הזר.

על רקע זה ייחס כתב האישום למערערת עבירה של אי העמדת מגורים הולמים ביחס לעובדים מושא כתב האישום; ולמערער עבירה של אחריות נושא משרה לעבירות של אי העמדת מגורים הולמים המיוחסות למערערת.

פסק הדין מושא הערעור:

6. בהכרעת הדין מושא הערעור קבע בית הדין קמא על בסיס הראיות שהובאו לפניו והמתייחסות לממצאי הביקורת כי המשיבה הוכיחה שהמגורים שהעמידה המערערת לרשות שמונה מהעובדים מושא כתב האישום, אינם עומדים בתנאים הקבועים בתקנות בהתייחס למגורים שעל המעסיק להעמיד לעובד הזר; בכך, לדעת בית הדין קמא, הוכח קיום היסוד העובדתי של העבירה שעניינה אי העמדת מגורים הולמים. לעניין זה קבע בית הדין קמא כי מהראיות שלפניו נמצא ש -

- א. לא הייתה תאורה מספקת בחדר המדרגות וזאת בניגוד לתקנה 13(א) ו-1(ג) לתקנות.
- ב. לא היו לעובדים ארונות אישיים בניגוד לתקנה 4(ג) לתקנות.
- ג. לא היו במטבח משטח עבודה וארונות אחסון בניגוד לתקנה 5(ב)(2) לתקנות.
- ד. היעדר ניקיון בחדר השירותים, בניגוד לתקנה 7(ג).
- ה. מפגע תברואתי, העדר תחזוקה נאותה בניגוד לתקנה 12(א).
- ו. לא נתלתה מודעה בשפה הרלוונטית לעניין הוראות כיבוי או הודעה אחרת, בניגוד לתקנה 14 לתקנות.
- ז. אי תחזוקת המבנה וסביבתו כראוי, בניגוד לתקנה 12(ג) לתקנות¹.

7. העמדה שאליה הגיע בית הדין קמא באשר לקיומו של היסוד העובדתי של העבירה שעניינה אי העמדת מגורים הולמים בענייננו, מבוססת על הנימוקים הבאים:

מסקנת בית הדין קמא לעניין היעדר תאורה מספקת בחדר המדרגות, נסמכת על הערה בדו"ח הביקורת, שלפיה "אין תאורה בחדר המדרגות", ועל עדות אחד המפקחים שבתשובה לשאלה העיד "נפלתי שם באותו יום כי לא הייתה תאורה

¹ סעיף 176.2 להכרעת הדין, שאליו מתייחסת הכרעת הדין כ"קבוצה ב".

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 15-04-1349

במדרגות...² עם זאת, אין בהכרעת הדין התייחסות לסיבה להיעדר תאורה בחדר המדרגות, בין בשל היעדר תשתית מתאימה או להבדיל – כטענת מר זכריה קהלני, האחראי על תחזוקת המבנה (להלן: "מר קהלני") – בשל נורה שרופה/חסרה.

כמצוין לעיל על פי הכרעת הדין, בחדרי המגורים לא היו ארוניות אישיות ובמטבח שעמד לרשות העובדים הזרים לא היו ארונות אחסון, כמתחייב מהתקנות. לעמדה זו הגיע בית הדין על יסוד האמור בדו"ח הביקורת ובו הערה שלפיה **"אין ארונות אישיים לעובדים"** ו"**אין ארונות אחסון במטבח**"; עדויות עדי המשיבה; ותמונות שצולמו המתייחסות לשניים מבין החדרים³ שבהם לנו העובדים. לכך הוסיף בית הדין קמא, כי אי הצגת תמונות על ידי המערערים המתייחסות לקיום של ארונות אחסון במטבח, פועל כנגדם⁴. אין בהכרעת הדין התייחסות לטענת המערערים שלפיה בחרו העובדים שלא לעשות שימוש בארוניות בחדרי המגורים ובארונות האחסון במטבח ואלה הוצאו מהמקום על ידם.

על בסיס ממצאי הביקורת, עדויות המפקחים ותמונות שהוצגו בפני בית הדין – הגיע בית הדין למסקנה כי רמת הניקיון במבנה, לרבות בחדרי השירותים, במטבח, במבנה בכללותו ובסביבת המבנה מגיעה לדרגה של מפגע תברואתי, באופן שהמגורים שהעמידה המערערת לעובדים אינם עומדים בדרישת התקנות; כך, שמתקיים היסוד העובדתי של העבירה שעניינה אי העמדת מגורים הולמים בשל היעדר ניקיון בחדר השירותים ובמטבח; קיום מפגע תברואתי והיעדר תחזוקה נאותה של מבנה המגורים וסביבתו כמתחייב מהתקנות.

8. כמצוין בהכרעת הדין, היסוד הנפשי הדרוש לצורך הרשעה בעבירות לפי חוק העסקת עובדים זרים הוא מודעות. לדעת בית הדין קמא התקיים היסוד הנפשי הדרוש להרשעתם של המערערים בעבירות שבהן הואשמו; ובהקשר זה סבר בית הדין קמא כי:

² עדותו של העד מר עוזי רחמים עמ' 11 לפרוטוקול שורה 6.

³ בהקשר נשאל עד המשיבה, מפקח התמ"ת, מר אדי פרוז (להלן: "מר פרוז"), והשיב: "ש. צילמתם רק שני חדרים וגם הם חצי חדר. ת. אם זה שהוגש לו, אז כן" (עמ' 28 לפרוטוקול, שורות 29-30).

⁴ פסקה 71 להכרעת הדין.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 1349-04-15

181. התנהלות הנאשמים וגרסתם, שאינה מהימנה עלינו, כי מקום המגורים נבדק אחת לשבוע ואף יותר מכך וכי הוא נקי ו'מצוחצח', אינה מקובלת עלינו. מהראיות שבפנינו ומהעדויות עולה כי המגורים לא נבדקו על ידי מי מהנאשמים בתקופה הרלוונטית לכתב האישום. מכל מקום לו נבדקו ומצבם כזה, מקל וחומר אף בכך יש להקים הרשעה.

182. על כן ובהצטרף לטענת הנאשמים כי העובדים הזרים ידועים בחוסר הניקיון 'המחפיר' שלהם (כטענתם), הנאשמים היו חשופים ומודעים למצב תברואתי קשה משדומה כי גם המקום נוקה לכל היותר בסופי שבוע (על סמך עדותו של מר קהלני). הוכח בפנינו כי טרם החלו הנאשמים להשתמש במגורים אלו, היו ליקויים שנחשפו בביקורת קודמת מטעם המאשימה אליה היו מודעים הנאשמים. וכן הנאשמים נחשפו לה והיו מודעים לכלל הליקויים במגורים במבנה ובתחזוקתו ולכל הפחות לחלקם.

183. על כן אנו קובעים כי לנאשמים הייתה מודעות בדבר טיב התנהגות העובדים הזרים ובדבר אפשרות קיום הנסיבות של העבירות עסקינן (ואף יותר מכך), העולה כדי כוונה פלילית העונה ליסוד הנפשי הנדרש בעבירות דנן.

184. ואף אם נאמר כי הנאשמים לא נחשפו לליקויים 'הרי שנורות האזהרה היו צריכות ללא ספק להתריע לפניהם', בדבר אפשרות קיומם לנוכח כל האמור. שהרי במקרה זה אכן נוצרו נסיבות שהיו צריכות לעורר את חשדם של הנאשמים לקיומם של עבירות. אולם ברי הוא כי הנאשמים בחרו לנהוג בעצימת עיניים, על אף 'נורות האזהרה' בדבר קיומן של העבירות, ואף לגלגל את האחריות לעובדים עצמם ו/או למר קהלני. ודי באמור כדי לקיים את המצב הנפשי של 'מודעות' בדבר העבירות המנויות בקבוצה ב'.

185. על כן הוכח גם היסוד הנפשי בנוגע לעבירות המנויות בקבוצה ב' לעיל".

9. בהכרעת הדין מושא הערעור הרשיע בית הדין קמא את המערער בעבירה של אחריות נושא משרה לעבירות שבהן הורשעה המערערת שעניינן אי העמדת מגורים הולמים לעובדים, מקום שלדעת בית הדין קמא המערער "פעל בניגוד להוראות סעיף 5 לחוק בנוגע לתקנות המנויות בקבוצה ב'. עצימת העיניים כוללת גם עצימת עיניים שלו. לא די לשלוח אחרים כדי לא לשאת באחריות. עליו לברר יישום חוזה, לברר עם נציגי השטח ולבקש תיעוד או לבוא בעצמו"⁵.

⁵ פיסקה 186.4 להכרעת הדין.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 1349-04-15

10. בעקבות הכרעת הדין נגזר דינם של המערערים תוך הפניה למתווה שנקבע בתיקון 113 לחוק העונשין, התשל"ז – 1977 (להלן: "תיקון 113"). כאמור לעיל, בגזר הדין מושא הערעור הוטלו על המערערים קנסות ובנוסף נדרש מהם לחתום על כתבי התחייבות שלא לעבור בתוך שלוש שנים מיום גזר הדין, עבירה מהעבירות שבהן הורשעו.⁶

הטענות בערעור:

11. בשל עמדתי שלפיה יש לקבל את ערעור המערערים על הכרעת הדין, אין בדעתי לפרט את כל טענותיהם בערעור, מטעמי יעילות. די שאומר כי לטענת המערערים, בין היתר, יש להתערב בקביעות העובדתיות שבהכרעת הדין, שעל בסיסן הגיע בית הדין קמא למסקנה שלפיה הוכיחה המשיבה את היסוד העובדתי בעבירה של אי העמדת מגורים הולמים על פי סעיפים 1ה ו-2(ב)(4) לחוק עובדים זרים ביחס לשמונה מבין העובדים המפורטים בכתב האישום, וכן יש להתערב בקביעות הנוגעות לקיום היסוד הנפשי הדרוש להרשעת המערערת בעבירה שבה הואשמה ביחס לאותם עובדים. בהקשר זה הצביעו המערערים על מחדלי המשיבה המתבטאים באי הצגתם של דו"חות ביקורת שערכו מפקחי התמ"ת במבנה, עובר לביקורת ואחריה; מחדלים שאליבא לדעתם יש בהם כדי להשליך על המסקנות שאליהן הגיע בית הדין קמא בהכרעת הדין, הן ביחס לקיום היסוד העובדתי של העבירות שיוחסו למערערים והן ביחס לקיום היסוד הנפשי הדרוש להרשעתם.

דיון והכרעה:

המסגרת הנורמטיבית:

12. סעיף 1ה(א) לחוק עובדים זרים מטיל על המעסיק חובה להעמיד לרשות העובד הזר מגורים הולמים. בהקשר זה קובע הסעיף כי:

"המעסיק יעמיד על חשבונו, לשימוש העובד הזר, מגורים הולמים למשך כל תקופת עבודתו אצלו ועד מועד שלא יפחת משבעה ימים

⁶ כמפורט בפסקה 4 לעיל

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 1349-04-15

לאחר סיומה, ואם נותרו מיום סיום העבודה ועד סיום תקופת שהותו של העובד הזר בישראל פחות משבעה ימים – עד מועד שלא יפחת ממספר הימים שנותרו". (הדגשה שלי – ט.מ.)

סעיף 2(ב) לחוק קובע עבירה שעניינה אי העמדת מגורים הולמים; וכך נקבע בסעיף:

"מי שעשה אחד מאלה –
... (1)

...
(4) העסיק עובד זר מבלי שהעמיד לשימושו מגורים הולמים בהתאם לסעיף 1ה...

(9)

דינו – ...

(ב) לגבי עבירות לפי פסקאות ... (4) ... פי ארבעה מהקנס האמור בסעיף 61(א)(2) לחוק העונשין תשל"ז-1977..."

(הדגשה שלי – ט.מ.)

13. "מגורים הולמים" בהגדרת החוק, הם מגורים התואמים את אמות המידה שקבע השר בתקנות⁷.

ממבט-על על התקנות ניתן לחלק את אמות המידה הקבועות בהן לשתי קבוצות. האחת, תקנות המתייחסות להיבט הפיזי של מבנה המגורים וזו כוללת תקנות המתייחסות לגישה למקום המגורים⁸, ההפרדה הנדרשת בין מבנה המגורים למקום ביצוע העבודה⁹, שטח המחייה¹⁰ ותנאי המחייה שמעמיד המעסיק לרשות העובד הזר¹¹, העמדת מטבח¹², חדר אוכל¹³, שירותים¹⁴, מקלחות¹⁵ ועוד. השנייה, נוגעת לתחזוקת מבנה המגורים. כך מטילות התקנות על המעסיק את החובה

7 וכך נקבע בתקנה 2 לתקנות, כי: "מבנה מגורים יראו כמגורים הולמים לעניין סעיף 1 לחוק בהתקיים כל ההוראות המפורטות בתקנות אלה".
8 תקנה 3 (א) לתקנות
9 תקנה 3(ב) לתקנות.
10 תקנה 4(א) לתקנות.
11 תקנה 4(ב), 4(ג) ו-4(ד) לתקנות.
12 תקנה 5 לתקנות.
13 תקנה 6 לתקנות.
14 תקנה 7 לתקנות.
15 תקנה 8 לתקנות.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 1349-04-15

לנקוט פעולות למניעה סדירה של מפגעי תברואה¹⁶ ולנקוט אמצעים מתאימים להבטחת תחזוקת המבנה וסביבתו¹⁷.

14. היסוד הנפשי הנחוץ להרשעה בעבירה של אי העמדת מגורים הולמים הוא מודעות (בפועל) מצד הנאשם לכל רכיבי היסוד העובדתי של העבירה (הרכיב ההתנהגותי והרכיב הנסיבתי). את קיום היסוד הנפשי של "מודעות" מצד נאשם בעבירה של אי העמדת מגורים הולמים ניתן לבסס על יסוד חזקת המודעות שלפיה ככלל, אדם מודע למשמעות התנהגותו מבחינת טיבה הפיזי ונסיבותיה; ולחילופין בראיות המצביעות על קיומה בפועל של מודעות מצד הנאשם לכלל רכיבי היסוד העובדתי של העבירה.

על פי החוק והפסיקה, בעבירה פלילית הדורשת יסוד נפשי של מודעות לקיום היסוד העובדתי של העבירה, ניתן לייחס לנאשם מחשבה פלילית שדי בה להרשעתו בעבירה, במציאות של "עצימת עיניים" מצדו שבה "רואים אדם שחשד בדבר טיב ההתנהגות או בדבר אפשרות קיום הנסיבות כמי שהיה מודע להן, אם נמנע מלבררם"^{18, 19}. יודגש כי במקום שבו טוענת התביעה להרשעה בעבירה בשל "עצימת עיניים" מצד הנאשם ביחס לקיומו של היסוד העובדתי של העבירה המיוחסת לו - על התביעה לבסס (בראיות) קיומו של חשד סובייקטיבי ממש²⁰ בדבר טיב ההתנהגות וקיומן של נסיבות שהן היסוד העובדתי של העבירה מושא האישום; ואת הימנעות הנאשם מלקיים לגבי אותו חשד בירור שהוא סביר בנסיבות העניין.

16 תקנה 12(א) לתקנות.

17 תקנה 12(ג) לתקנות.

18 סעיף 20(ג1) לחוק העונשין.

19 מצב זה של עצימת עיניים הוגדר על ידי המלומד פלר: כ"דרוש חשד בפועל, אישי, אצל עושה המעשה, אין די בחשד בכוח שהיה מתעורר בנסיבות העניין אצל אדם אחר, או אדם מן הישוב, תוך התעלמות ממה שהתרחש בליבו של העושה. גם 'עצימת העיניים' היא מצב מנטאלי - הכרתי - אישי של אותו עושה, עובר למעשה; כתחליף למודעות בפועל למצב שלגביו הוא עצם את עיניו, אין הוא מתיישב עם כל קנה מידה חיצוני של ראיית הדברים והבנתם, ולו גם של האדם הסביר. אין לשכוח כי 'עצימת העיניים' באה לאפיין את המחשבה הפלילית, ולא את הרשלנות" (ש"ז פלר, יסודות בדיני העונשין, כרך א, תשמ"ד, בפסקה 642; הדגשה במקור - ט.מ.).

20 וכך כותב המלומד פלר: "כידוע 'עצימת העיניים' ביחס לאפשרות קיום נסיבה רלוואנטית להתהוות העבירה מתבטאת בכך שהעושה התעלם במודע מאפשרות קיומה ונמנע מלבדוק ולברר את המצב לאשורו, למרות חשדו, עובר למעשה, כי הנסיבה אכן עשויה להתקיים. 'עצימת העיניים' טעונה הוכחה; דהיינו הוכחת החשד, ההתעלמות וההימנעות האמורים. רק בתנאים אלה מהווה 'עצימת העיניים' תחליף לידיעה של ממש, בעוד שהאדם רק חשד לגבי אפשרות קיומו של אובייקט 'הידיעה'. לעומת זאת, 'חזקת הידיעה' המשפטית או העובדתית, הינה דרך הוכחה של אובייקט הידיעה" (שם, בפסקה 655; הדגשה במקור - ט.מ.).

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 1349-04-15

המקרה הפרטי של המערערת

15. בענייננו, הורשעה המערערת בעבירות של אי העמדת מגורים הולמים בעקבות הביקורת שנערכה במבנה שבו התאכסנו שמונה מעובדיה.

16. המבנה המדובר הוא בניין בן שלוש קומות. בכל קומה חדרי מגורים, מטבח, חדר אוכל ושירותים המשותפים לכלל דיירי הקומה. מהכרעת הדין מושא הערעור ומהראיות שהוגשו לבית הדין עולה כי חברה בשם "יוזמה 1 בע"מ" בניהולו של מר קהלני, הפעילה במבנה אכסניה למגורי עובדים זרים לטובת מעסיקיהם של אותם עובדים (להלן בהתאמה: "המפעיל" ו-"האכסניה").

עוד עולה מהעדויות ששמע בית הדין, כי המבנה היה מושא לביקורות תכופות מצד הרשויות²¹. כך לדוגמא מלמדות העדויות, כי יום לפני הביקורת המצוינת בכתב האישום נערכה במקום ביקורת מקדימה ובמהלכה נצפה פועל שעסק בעבודת ניקיון²². ביקורת נוספת נערכה בסמוך לאחר הביקורת מושא כתב האישום²³ ותוצאותיה לא הוגשו לבית הדין.

נכון למועד הביקורת התגוררו באכסניה עשרות עובדים זרים²⁴ אשר הועסקו על ידי חמישה תאגידי שונים²⁵, וביניהם המערערת. הביקורת החלה בשעה 22:00 לערך, שעה שבה העובדים ישנו בחדריהם לאחר תום יום העבודה.

²¹ בהקשר זה סיפר מר פרו: "זה היה מקום מוכר כמקור שמתאכסנים שם עובדים זרים, אני יודע שצוותים נוספים שלנו בליווי משטרת ההגירה ערכו שם ביקורות נוספים [כך במקור – ט.מ.], מה הממצאים שעלו באותן ביקורות אני לא יודע. אני יודע שהמקום מתבקש לערוך ביקורות בתדירות גבוהה" (עמ' 29 לפרוטוקול, שורות 5-7).

²² עדותו של מפקח התמ"ת מר יששכר איתן שנשאל בעדותו והשיב: "ש. ציינת שבבוקר של אותו יום שהגעתם בלילה, הגעתם למקום כי קיבלתם לפני כן הודעה שיש הרבה עובדים, מה היה מצב המקום באותו בוקר. ת. אני לא זוכר אם זה היה באותו יום, אך לפני אותו לילה באנו והמרכז מודיעין שהיה אתנו בביקורת עוזי רחמים המליץ על כך, היה שם עובד שמועסק במקום, אני זוכר שהתפלאנו שעובד שמגיע לעבוד בעבודות בניין מועסק בעבודות ניקיון ותחזוקה של המבנה, המבנה לא היה... לא הייתי רוצה להיות שם, אך החלטנו בכל זאת לעשות את הביקורת בלילה, כי אנו צריכים לקבוע אילו עובדים קשורים למקום. ש. העובד שפגשתם באותו בוקר ראייתם אותו מנקה ומסדר את המקום. ת. לא ערכנו לו ביקורת. לא רשמנו אותו. באנו לראות איפה המקום. לאמת את המידע שקיבלנו ולבוא בשעת האמת. ש. אך היה עובד שניקה את המקום. ת. אני לא יודע אם זו הייתה עבודתו. אך בפועל הוא ניקה" (עמ' 52, שורה 22 עד עמ' 53, שורה 1).

²³ ראו עדותו של מר פרו: "ש. האם לטובת העניין ביצעתם ביקורת חוזרת בשטח. ת. למיטב זיכרוני כן עם זכריה. אני לא יודע אם יש ביקורת חוזרת. ש. האם כשעשיתם את אותה ביקורת הליקויים תוקנו. ת. אני לא זוכר. ש. אתה כן זוכר הייתה ביקורת. ת. כן" (עמ' 35 לפרוטוקול, שורות 25-31).

²⁴ בהקשר זה נשאל מר קהלני והשיב: "ש. כמה עובדים היו במקום ביום הביקורת, ב-12.12.07? ת. עשרות. 50, 60 עובדים. יותר קרוב לחמישים ששים" (עמ' 42 לפרוטוקול, שורות 2-3).

²⁵ טופס "תיאור המקרה", שנרשם על ידי המפקח מר עוזי רחמים, עמ' 1 שורות 10-12 (סומן בבית הדין קמא כמוצג 1/מ).

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 15-04-1349

17. העובדים מושא הכרעת הדין התגוררו בחלק מחדרי המגורים במבנה, מכוח התקשרות שבין המערערת למפעיל. במסגרת התקשרות זו, האחריות על אחזקת המבנה, לרבות הניקיון השוטף של המבנה ובפרט השטחים הציבוריים שבו – מטבח, חדרי שירותים וכיו"ב - הייתה מוטלת על המפעיל. בהתאם, העבירה המערערת למפעיל תשלום קבוע עבור כל חדר שהשכירה לטובת המגורים לעובדים הזרים שהעסיקה ותשלום נוסף עבור הניקיון ותחזוקת המבנה.

קיום היסוד העובדתי של העבירה שעניינה אי העמדת מגורים הולמים:

18. כפי שנאמר לעיל, אמות המידה הקבועות בתקנות ביחס לתנאי המגורים שעל המעסיק להעמיד לרשות העובד הזר, מתייחסות להיבט הפיזי ולרמת התחזוקה של מבנה המגורים.

19. מקובלת עלי העמדה העולה מהכרעת הדין, שלפיה את מידת ההתאמה בין המגורים שהעמיד המעסיק לעובד הזר לאמות המידה הקבועות בתקנות בהיבט הפיזי ניתן לבחון באמצעות עריכת ביקורת במקום המגורים. כך יכולה אותה ביקורת לבסס עמדה בשאלת התאמתם של המגורים שהעמיד המעסיק לרשות העובד הזר לדרישות התקנות בהיבט של שטח הלינה ומספר הלנים בחדר; בשאלה אם שטח המטבח מתאים למספר העובדים המשתמשים בו; קיומם של מספר מספיק של כיורים, כלי אוכל, מערכות כיריים וארונות אחסון; ועוד.

20. מנגד, יש להיזהר מהגעה למסקנה שלפיה לא עומד המעסיק באותן אמות מידה הקבועות בתקנות המתייחסות לתחזוקה לקויה של מבנה המגורים ורמת ניקיון נמוכה, על בסיס ביקורת בודדת. שכן מטבע הדברים רמת הניקיון ומצב התחזוקה אינם סטטיים. כך גם האחריות למצב התחזוקה והניקיון של המגורים שמעמיד המעסיק לרשות העובד הזר ברגע נתון, מוטלת גם על העובד הזר²⁶. מכאן שיכולים

²⁶ כפי שנפסק על ידי כב' השופט טננבוים (כתוארו דאז) בתיק פלילי (ת"א) 1070-08 מדינת ישראל משרד התמ"ת נ' צ.ג.י. פרסונל שירותי כוח אדם 2005 בע"מ, 18 (פורסם בנבו, 23.2.2014): "אני מקבל בהקשר זה את טענת הנאשמות כי המעסיק אינו מחויב לדאוג לניקיון שוטף של המגורים בכל זמן נתון. חובה זו מוטלת על העובדים המתגוררים במקום, ובלבד שמלכתחילה קיבלו מגורים נקיים וסופקו להם האמצעים הנדרשים לאיסוף אשפה וסילוקה. במקרה שלפניי לא הוכח כי המגורים לא היו נקיים מלכתחילה, לא הוכח כי הנאשמת לא דאגה

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 1349-04-15

להיות מצבים שבהם רמת הניקיון והתחזוקה בנקודת זמן מסוימת איננה משקפת את הניקיון של מבנה המגורים ומידת התחזוקה של המבנה באופן כללי; ואת הפעולות שנוקט המעסיק בשגרה למניעת מפגעי תברואה ולשמירה על רמת תחזוקה נאותה של המגורים.

21. לפיכך, במקרה שלפנינו, שבו החלה הביקורת לאחר שחזרו כל העובדים שמתגוררים במבנה – מספר עשרות – מיום העבודה ועשו שימוש בשטחים הציבוריים של המבנה, מטבח, חדר אוכל וחדרי שירותים; ובטרם יתאפשר למפעיל לפעול לניקיון המבנה²⁷ – לא ניתן להגיע למסקנה שלפיה המגורים שהעמידה המערערת לרשות העובדים, אינם עומדים באמות המידה הקבועות בתקנות ביחס לניקיון ותחזוקת המבנה, שכן מדובר על ביקורת בודדת.

22. הדברים מתחדדים במקרה שלפנינו, שבו בידי המשיבה תוצאות של ביקורות רבות²⁸ המתייחסות למצב התחזוקה והניקיון במבנה, הן עובר לביקורת מושא כתב האישום והן לאחריו, ביקורות שמהן היה ניתן ללמוד על מצב התחזוקה והניקיון של המבנה באופן שניתן היה לבסס על פיהן את טענת המשיבה, לפיה המבנה המדובר איננו עומד באמות המידה הקבועות בתקנות ביחס לרמת הניקיון והתחזוקה, בפרט בשטחים הציבוריים – מטבח, שירותים, חדר מדרגות וסביבת המבנה. ביקורות שלטעמי אי הצגתן היא בגדר מחדל חקירה, משיש בהן פוטנציאל לזכות את המערערת מהעבירות המיוחסות לה של אי העמדת מגורים הולמים בשל מצב הניקיון והתחזוקה של המבנה וסביבתו ככל שתוצאות אותן ביקורות הן חיוביות.

23. בנסיבות הללו לא יכול היה בית הדין קמא, לטעמי, להגיע למסקנה שלפיה התקיים היסוד העובדתי לעבירה של אי העמדת מגורים הולמים שבאה לביטוי בהיעדר

ל'סידורים נאותים לאיסוף וסילוק אשפה', וכל שנרשם בדו"ח הוא כי נמצאה פסולת. בכך לא די כדי להצביע על ליקוי כלשהו בעניין זה שהנאשמים אחראים לו".

27. בהקשר זה נשאל מר קהלני והשיב: "ש. כשהם היו מגיעים בערב באיזו שעה? ת. בשבע שמונה בערב, הם יצאו בשש בבוקר, כולם מסתערים על המטבח והשירותים ביחד. כולם ביחד בתוך שעה שעה וחצי, אחר כך הלכו לישון, אלה השעות שבהן כולם מבשלים וכולם מתקלחים. ש. אחרי שהם עשו 'סערה' במבנה, האם היה נעשה ניקיון לאחריהם? ת. למחרת. היה עובד ניקיון שניקה למחרת" (עמ' 43 לפרוטוקול, שורות 3-7).

28. שכן כפי שנאמר לעיל, המבנה המדובר היה מושא למספר ביקורות שערכו מפקחי התמ"ת הן לפני והן לאחר הביקורת מושא כתב האישום.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 1349-04-15

ניקיון לרבות בחדר השירותים, מפגע תברואתי והיעדר תחזוקה נאותה, ואי תחזוקת המבנה וסביבתו כראוי.

24. האמור לעניין אי הוכחת היסוד העובדתי של העבירה שעניינה אי העמדת מגורים הולמים נכון גם ביחס לקביעת בית הדין קמא המתייחסת להיעדר ארונות אחסון במטבח, היעדר משטח עבודה במטבח והיעדר ארונות בחדרי המגורים.

כך יש לציין כי בתמונת המטבח המסומנת נ/א' ניתן לזהות ארונות אחסון ריקים, שעל הימצאותם העיד מר קהלני שנשאל והשיב: "כשהמקום נבנה היו ארונות אף אחד לא השתמש בהם, הם היו זרוקים ללא שימוש כי כל האוכל היה בחדרים, שם היה גם מטבח וגם לינה"²⁹.

עוד העיד מר קהלני, כי המערערת סיפקה לעובדים ארוניות לשימושם. בהקשר זה העיד: "התאגידים ספקו ארוניות אך הם [כך במקור – ט.מ.] לא היו בשימוש, כולם הוצאו מהחדרים לשטח הציבורי, אולי בחלק מהחדרים היו, כל השטח הציבורי היה מלא בארוניות, יש גם תמונות"³⁰. עדות זו של מר קהלני מקבלת ביטוי וחזוק בעדות מפקח התמ"ת, מר יששכר איתן, שבתשובה לשאלה השיב: "... בכל החלל הזה אפשר לראות במסדרונות ארונות זרוקים, אם זה לא היה בחדר, אני כתבתי אין ארונות אישיים בתוך החדרים"³¹; כמו גם בתמונות שצילמו במהלך הביקורת שבהם נראות ארוניות במקצת החדרים³².

לעדויות אלה ולתמונות שצולמו במהלך הביקורת, שמהן עולה כי במבנה היו ארונות אחסון במטבח וכי המערערת סיפקה ארוניות אישיות לעובדים, אין ביטוי בהכרעת הדין.

25. על רקע זה יש לטעמי להתערב בממצאים העובדתיים שנקבעו בהכרעת הדין המתייחסים לאי העמדת ארונות אחסון במטבח, משטח עבודה במטבח וארוניות

29 עמ' 45 לפרוטוקול, שורות 1-2.

30 שם, שורות 23-24.

31 עמ' 57 לפרוטוקול, שורות 15-16.

32 כך לדוגמא אישר בעדותו מר פרז: "ש. האם יש פה ארונית בתמונה במ/6 בעמ' 8 התמונה העליונה? ת. אין לי מושג לגבי התמונה הזאת. ש. חוזר על השאלה. ת. כן זו ארונית. יש פה שני סוגי ארוניות, יש פה ארונית ויש פה מדפים" (עמ' 27 לפרוטוקול, שורות 7-10).

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 15-04-1349

אישיות לעובדים. לפיכך, בענייננו לא מתקיים היסוד העובדתי הנחוץ להרשעת המערערת בעבירה של אי העמדת מגורים הולמים שבא לביטוי בליקויים אלה.

26. כך גם לעניין התאורה – כאמור לעיל, אין בהכרעת הדין התייחסות לסיבה להיעדר תאורה בחדר המדרגות, בין בשל היעדר תשתית מתאימה או להבדיל – כטענת מר זכריה קהלני, האחראי על תחזוקת המבנה (להלן: "מר קהלני") – בשל נורה שרופה/חסרה.

בנסיבות אלה לא מצאתי כי מתקיים היסוד העובדתי הנחוץ להרשעת המערערת בעבירה של אי העמדת מגורים הולמים הבאה לידי ביטוי בהיעדר תאורה מספקת.

27. מהמקובץ עולה כי למעט ליקוי בודד של אי תליית מודעה בשפה הרלוונטית של הוראות כיבוי האש, שביחס לליקוי בודד שכזה, בהתאם לכללי משרד התמי"ת, אין מגישים כתב אישום³³, לא הוכחו היסודות העובדתיים של העבירה שעניינה אי העמדת מגורים הולמים בשורת הליקויים שפורטה בכתב האישום.

שאלת קיומו של היסוד הנפשי בעבירה של אי העמדת מגורים הולמים:

28. היות שלגישתי לא הוכח במקרה האמור היסוד העובדתי לעבירה של אי העמדת מגורים הולמים בהתייחס למערערת, שאלת קיומו של היסוד הנפשי הנחוץ לצורך ייחוס העבירות מושא האישום למערערת איננה מתעוררת. עם זאת, רואה אני לנכון להתייחס לאופן שבו הגיע בית הדין קמא למסקנה שלפיה התקיים היסוד הנפשי להרשעת המערערת בעבירות המיוחסות לה; וביתר פירוט לאבחנה הנדרשת בין המושגים – ידיעה, עצימת עיניים ורשלנות. כל זאת מתוך נקודת המוצא שממנה יצא בית הדין קמא ומקובלת גם עלי והיא שהיסוד הנפשי לצורך הרשעה בעבירה על פי חוק עובדים זרים הוא של מודעות.

29. במצב דברים שבו רכשה המערערת מהמפעיל את הזכות למגורים לעובדיה יחד עם שירותי אחזקה, המטילים על המפעיל את החובה לדאוג לתחזוקת המבנה

³³ ראו: הע"ז (ת"א) 2722-09, מדינת ישראל נ' אפרים (9.1.2012).

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 15-04-1349

ולניקיונו, לרבות בשטחים הציבוריים (מטבח, שירותים, מקלחות וכו') ובהינתן כי עסקינן במפעיל סביר שהוכיח בפועל עמידה בתנאי הדין ובבחינתו על ידי המערערת (בתדירות שאינה עולה כדי עצימת עיניים), לא ניתן לייחס למערערת קיומו של יסוד נפשי של מודעות ליסודות העובדתיים של העבירה מכוח חזקת המודעות שלפיה ככלל, אדם מודע למשמעות התנהגותו מבחינת טיבה הפיזי ונסיבותיה.

מכאן, שלצורך ייחוס עבירה פלילית של אי העמדת מגורים הולמים, היה על המשיבה להביא ראיות על מודעות בפועל מצד המערערת לליקויים במבנה באופן שאין התאמה בין תנאי המגורים שסיפקה לעובדיה לאמות המידה שבתקנות; ולחילופין לעצימת עיניים מצידה.

30. אין בחומר הראיות עדויות המצביעות על מודעות בפועל של המערערת ליסודות העובדתיים של העבירה, דוגמת ידיעה בפועל על מצב הניקיון והתחזוקה המשתקף בדו"ח הביקורת שבבסיס כתב האישום; ומכאן שלצורך הרשעתה של המערערת בעבירות המיוחסות לה בכתב האישום היה על המשיבה להוכיח באופן פוזיטיבי כי אצל המערערת התעורר חשד סובייקטיבי וממשי בנוגע לליקויים במבנה שאותם נמנעה מלברר.

31. על רקע זה אפנה להנמקתו של בית הדין קמא לקיומו של היסוד הנפשי אצל המערערת בייחס ליסודות העבירה של אי העמדת מגורים הולמים.

32. כך סבר בית הדין קמא כי המערערת הייתה מודעת למצב הניקיון והתחזוקה הירוד של המבנה, בנימוק כי "מהראיות שבפנינו והעדויות עולה כי המגורים לא נבדקו על ידי מי מהנאשמים בתקופה הרלוונטית לכתב האישום וכל מקום, לו נבדקו ומצבם כזה, מקל וחומר אף בכך יש להקים הרשעה".

33. על נימוק זה של בית הדין קמא מבקש אני להעיר את ההערות הבאות. ראשית, ככל שהיה סבור בית הדין קמא כי מהראיות שעמדו לפניו עולה כי המבנה לא נבדק על ידי מי מהמערערים בתקופה הרלוונטית לכתב האישום, פשוט כי לא ניתן לייחס למערערים ידיעה בפועל של מצב ניקיון ותחזוקה ירוד של המבנה בכלל ובמועד הביקורת בפרט. שנית, הטענה החלופית בנימוק שהביא בית הדין קמא שלפיה אילו

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 1349-04-15

אכן נבדק מצב התחזוקה והניקיון של המבנה; "אף בכך יש להקים הרשעה" – איננה יכולה להוות בסיס להרשעה משהיא הנחה שאין לה בסיס בחומר הראיות, שהרי לא היו בפני בית הדין ראיות המתייחסות למצב הניקיון והתחזוקה, במועדי הביקורת שערכו המערערים, במבנה. והנימוק האחרון, הטענה העולה מסברתו זו של בית הדין היא כי העדר בדיקת מצב התחזוקה של המבנה בידי המערערת שקולה לידיעה. בכך למעשה הפך בית הדין קמא את היסוד הנפשי הנחוץ לייחוס עבירה פלילית של אי העמדת מגורים הולמים מיסוד של מודעות, ליסוד נפשי של רשלנות (במקום "ידיעה בפועל" ל – "צריך היה לדעת"). נזכיר בענייננו, כי המפעיל (משכיר המבנה) עבד בתיאום עם משרד התמ"ת, המבנה נבדק על ידי המערערת טרם הכנסת העובדים הזרים ובוקר על ידה מספר פעמים. בנסיבות הללו לא ניתן לייחס למערערת מודעות בפועל לקיומם של היסודות העובדתיים של העבירה המיוחסת לה, על בסיס העיקרון של עצימת עיניים.

ערעור המערערת

34. העולה מכל האמור כי לא הוכחו היסוד העובדתי והיסוד הנפשי הדרושים להרשעת המערערת בעבירות של אי העמדת מגורים הולמים בשורת הליקויים שיוחסה לה בכתב האישום. מכאן מתחייבת המסקנה בדבר זיכוי המערערת מהעבירות שבהן הורשעה בבית הדין קמא.

ערעור המערער

35. הרשעת המערער נסמכת על הרשעת המערערת בעבירות של אי העמדת מגורים הולמים לעובדים. משסבור אני כי אין יסוד להרשעת המערערת בעבירות שבהן הורשעה, נגזר מכך כי אף דין ערעור המערער להתקבל.

סוף דבר :

36. לאור המקובץ אציע לחברי לקבל את ערעור המערערים על הכרעת הדין של בית הדין קמא, כאמור בפתח חוות דעתי, ולזכות אותם מהעבירות שבהן הורשעו. בהתאם, גזר הדין שהוטל על המערערת והמערער – יבוטל.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"פ 1349-04-15

סגן הנשיאה אילן איטח

אני מסכים שדין הערעור להתקבל ולו נוכח הקביעות הנוגעות ליסוד העובדתי. משכך אין לי צורך להידרש לכל תג ותג בעמדת חברי בנוגע ליסוד הנפשי.

השופטת לאה גליקסמן

אני מסכימה לתוצאה שלפיה דין הערעור להתקבל על יסוד הקביעות הנוגעות ליסוד העובדתי. נוכח האמור, אין צורך להידרש בהליך זה לשאלת היסוד הנפשי על כל היבטיה.

סוף דבר

על דעת כלל חברי המותב, הערעור מתקבל. המערערים מזוכים מהעבירות שבהן הורשעו בבית הדין קמא.

לבקשת הצדדים, נשלח אליהם פסק הדין באמצעות הדואר.

על פסק הדין ניתן לערער לבית המשפט העליון לאחר קבלת רשותו לכך. בקשת רשות ערעור יש להגיש לבית המשפט העליון תוך 45 ימים ממועד קבלת פסק הדין.

ניתן היום, ד' אדר ב' תשע"ט (11 מרץ 2019) בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.

משה טוינה,
שופט

לאה גליקסמן,
שופטת

אילן איטח,
סגן נשיאה, אב"ד